

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 4.

SIBIIŪ, 15 APRILIE 1892.

Anulŭ XXIII.

IOANŪ POPESCU.

(Schitŭ biograficŭ).

Sŭntŭ numai vre-o câteva ŭile, de cŭnd Sibieniŭ petrecurŭmŭ la grŭpŭ pre unulŭ din cei mai binecunoscuți locuitori, pre unulŭ din vechia pleiadŭ a fruntașilorŭ romŭni din una din cele dintŭiŭ cetŭți a Transilvanieiŭ.

Da! *Ioanŭ Popescu* a fostŭ unulŭ dintre fruntașiiŭ poporuluiŭ romŭnŭ din acŭstŭ patrie ŭn pŭtrarulŭ alŭ treilea și celŭ de fațŭ alŭ veaculuiŭ nostru. ņn șirulŭ celorlalțiŭ bŭrbațiŭ de frunte elŭ și-a ŭmplinitŭ cu zelŭ, conștientŭitate și perseveranțŭ laudabilŭ rolulŭ sŭu de conlucrŭtoriuŭ la *luminarea* și *regenerarea* poporuluiŭ romŭnŭ. Punctulŭ de gravitațione alŭ lucrŭreiŭ sale pline de rezultate este activitateaŭ inauguratŭ ŭn anulŭ scol. 1857/8 și sfŭrșitŭ ŭn anulŭ Domnuluiŭ 1892 din „*Seminariulŭ nostru Andreian*“. Ca unŭ apostolŭ credinciosŭ alŭ bisericeŭi și scŭleiŭ romŭne, elŭ a fostŭ una din sentineleleŭ acestuiŭ institutŭ de educaționea fiilorŭ poporuluiŭ romŭnŭ. ņn cele mai grele timpuri, cŭnd aprŭpe totulŭ era a sŭ face din nouŭ, ŭn timpulŭ energiceŭi și ŭnțelepteŭi pŭșiriŭ a mareluiŭ arhieruŭ *Andreiŭ baronŭ de Șaguna*, ŭn folosulŭ poporuluiŭ romŭnŭ ŭn genere și a celuiŭ ortodocs ŭn specialŭ, elŭ ŭmpreunŭ cu colegiiŭ sei, cariŭ și astŭđiŭ stŭu ŭn frunteaŭ afacerilorŭ nŭstre bisericesciŭ, scolare și culturale, aŭ fostuŭ stŭlpiŭ viguroșiŭ și neclintitiŭ.

ņnvŭțŭturile, ce ŭi de ŭi le da elevilorŭ sei, cariŭ astŭđiŭ ŭmprŭsciațiŭ ŭn tŭte colțurileŭ țereiŭ le transplŭntŭ poporuluiŭ nostru, sŭntŭ purcese din inimŭ; cŭci cine maiŭ cu mare de-

votamentu 'și va fi împlinitu chemarea profesorală, de căru acestu bărbatu pururea seriosu și prea arareori veselū!

Cuvintele ڊise la adresa învățatorulu în următoarele: „Ca se pótă nescine lucra cu sporū într'o sferă, într'unu cercu alu vieții omenesci, ca se pótă fi deplinu folositoru societății în postulū, în care l'a așezatu prevedința: înainte de tóte trebuie să-și cunóscă chemarea sa din tóte părțile, și se nu trecă cu vederea nimicū bunū seū reu, ce taiă în sfera aceeaia“ (Organū pedagogicū pentru educațiune și instrucțiune, anulū 1863, pag. 128) — se potrivescū de minune chiar la densusū însuși, la acestu valorosu bărbatu de scólă.

Nu credemū că se va afla unulu din cei mulți, cari au avutū fericirea se'lū asculte de pe catedră, care și numai se încerce a desminți aserțiunea nóstră. Despre elū se póte ڊice, că a fostu unulu din cei mai iubiți și stimați bărbați ai nostri. Celū puținū acesta este sentimentulū, ce l'amū câștigatu eū și ca elevū alu seū și apoi și din convenirile ulterioare.

După a nóstră pricepere de ómeni, elū a fostu unulu din acei ómeni, cărora le-e *frică* se nu-li se impute ceva reutate; și nu odată ni s'a datū ocașiune se'lū vedemū torturatū în internulū seū pentru unele ori altele faime, basate ori nebasate. Și tocmai acéstă împregiurare 'lū făcea se greșescă ici coela în vieța practică, și acésta apoi pentru cei-ce nu'lū cunosceaū deplinū putea părea ca unū felū de maliție.

Mărturisimū pe a nóstră convingere individuală și totū odată modestă, că nu amū pututū afla într'ensulū vre-o reutate intenționată, deși o petrecere de preste ڊece ani la olaltă, parte conviețuire ca elevū și apoi ca învățatorū la scóla de fete, parte conviețuire spirituală prin corespondență de natură pur culturală, de pe timpulū studiulu, ce l'amū făcutū la universitățile din Viena și Iena, va fi pututū dóră da ansă și la neplăceri mai mari, ori mai mici.

Acésta e convingerea mea propriă și nu are pretensiunea de a reprezenta pre altū cineva; dar datorī ne simțimū tocmai *acum* a o accentua acésta.

Altcumă posteritatea va fi dóră în stare să ne lămurească mai just și în punctulă acesta.

Când amă accentuată valórea lui ca bărbatú de scólă, amă avutú în privire atátú graiulú viu de pe catedră, câtú și cuvêntulú, séu mai bine gândulú scrisú.

Noi scimú cu toți, că elú a scrisú mai multe opurí, fórte bine aprețiate, departe de țera nóstră, și chiar și de străini. Între aceste fără îndoieclă loculú primú 'l ocupă „Psichologia empirică“ despre care a eșitú o dare de sémă în „Convorbirí literare“ anulú 1881 pag. 241, „Deutsche Blätter für erziehenden Unterricht“, anulú 1883, „Románische Revue“, anulú 1887, „Transilvania“ anulú 1888, „Zeitschrift für exacte Philosophie“, anulú 1888 și „Observatoriulú“.

Tóte aceste dări de seamă, respective critici se întru-nescú a apreția *favorabilú* numitulú opú, mai cu seamă din punctú de vedere alú scólei. Aici află dlú Maiorescu valórea opului. Și aici ținemú și noi cei mai micí, că este de a se căuta. Dlú Maiorescu nu întră în critica opului, fiindú ideile acelea ale „*Scólei Herbartiane*“. Nu totú așa d. e. Dlú Velovanú, care crede, că e consultú și justú a detrage din valórea opului, când atací sistemulú unei scóle, pe care acela se baséză. Mai remâne însă o întrebare deocamdată nedecisă, decă acéstă părere se póte susținé.

Remâne însé să accentuămú din nou valórea necontestabilă a acestuí opú din punctú de vedere alú *scólei*, și ceremú să ni se arete altulú mai bunú, pe care convingêndu-ne, din motive și nu din afirmări, declarămú a-lú recunósce de atare. Până atunci nu putemú ceda, precumú de altă parte nu voimú să fim inculpați nici de a fi proclamatú infabilitatea aceluí opú, căci scimú, că ómení sântemú și născuți sântemú ca să devenimú din ce în ce mai perfecti.

Purcedêndú mai departe, avemú să ne oprimú la opurile lui pur pedagogice și la cărțile de scólă. Primulú opú pedagogicú alú séu este „Organú pedagogicú“ apărutú în 1863, după care a urmatú „Compendiu de pedagogie“, apoi tractate

în „Educătoriul“ anul 1883 și 1884, în programul seminareului Andreianu, în Transilvania, și acum se află unu sub presă „Pedagogia generală“.

Nu e timpul acum și nu ne permite nici spațiul să ne estindem asupra caracterisării acestor scrieri, ci ne vom mărghini a signalisa vederile sale referitoare la următoarele puncte:

a) Scopul educației;

b) Mijlocele aceleia după timpul scrierii și din opurile edate în acele timpuri.

Scopul educației îl aflăm spus în organul pedagogic pag. 12 în cuvintele: „Ținta adevăratei educații nu pôte fi alta decât destinația omului“; și éraš: „Ce altceva pôte merita mai mult de a se pune și educației de țintă, decât *moralitatea și religiositatea*, și acele încă pe temeiul *credinței* în Christos, care de o parte singur e un ideal concret de moralitate și de altă parte singur a dis: Lăsați pruncii să vină la mine“ ! Library Cluj

Ear cu privire la mijlocele educației se exprimă totu acolo pag. 17: „În câtu pentru mijlocele, prin care se înfluințéază asupra dezvoltării elevului și cari prin urmare se potú numi *mijlocele educației*, acele suntu:

a) personalitatea educătorului, b) instrucția, c) dedarea.

Aceste arú fi *fi părerile sale referitoare la scopul și mijlocele educației în sistemul educației*. Fără a intra în vederile sale referitoare la aceste mijloce, constatăm, că totu astfel se exprimă și în Compediul seu de pedagogie celú puțin în sensu decât nu și în formă.

Făț cu aceste remâne să punem alătura și vederile sale mai noué. Acele le găsim în tractatele sale ulterioare și mai cu seamă în opul seu nou, din care s'a tipăritu partea cea mai mare. Ací se exprimă scopul pe pag. 32 în următoarele: „*De act deducem, că decât o parte a problemei educației consistă întru a promova dezvoltarea firéscă a elevului, apoi ceealaltă parte, aceea, carea are să completeze pe cea dintâi, este: a da elevului sub decursul dezvoltării*

lui direcțiune nestrămutată spre moralitate, făcându' lă astfel să devină unū omū cu tendințe ideale, unū omū cu pricepere și însuflețire pentru totū, ce se numesce frumosū, nobilū și sfântū, cu alte cuvinte: unū omū virtuosū, unū caracterū moralū în totā puterea cuvântului“.

Cu privire la mijlocele educațiunei se exprimă totū acolo pag. 55 în următoarele: „Considerate ca *acte* singuratice, *mijlocele* educațiunei sântū multe, sântū nenumerate. Dar după menirea lorū specifică, ele se potū reduce la trei categorii, compuse sub numele de: *Dietetică* pedagogică, *învățământulū* pedagogicū și *disciplina* pedagogică!“

Aceste sântū vederile lui din distanța de aproape 30 de ani. Fără a intra în aprețiarea acestora, seū acelora, a asemănării orī neasemenării, a perfecționării orī neperfecționării, vederilorū sale; constatămū, că după timpulū, când sântū scrise, ele staū la nivelul sciinței respectivului timpū.

Nefindū loculū aci a intra acumū și în alte detaiuri și amenunte, constatămū, că elū a scrisū și mai multe cărți scolare, precum: *Ântăia* și a doua carte de lectură; *Computulū* în scólele populare anulū 1864, a redactatū doi ani fōia *Asociațiunnei* transilvane, pentru literatura și cultura poporului românū, fiindū secretarū primū și a condusū ca directorū, fără profesurā, scōla de fete a *Asociațiunei* în trei ani consecutivi 1888—1891/92; apoi a servitū bisericeī ca protopresbiterū, asesorū consistorialū onorarū archidiecesan și mitropolitanū, deputatū sinodalū și congresualū, membru în direcțiunea „*Albinei*“ și a fostū membru ordinarū alū „*Reuniunei* pentru pedagogia scientifică din Germania“¹⁾. Obosela i s'a atrasū prin ocupațiuni prea multe și prea distrase, i-a acceleratū mōrtea, agrāvândū morbulū, de care deja de multū suferia, fără a i se fi datū creḑemētū din partea multora.

Ocupațiunea în scōlă este una din cele mai mistuitoare, și tocmai de aceea ar și trebui să fie mai multū și după echitate aprețiată.

¹⁾ Asupra acestei Reuniuni veḑi de subscrisulū „*Telegrafulū Românū*“ anulū 1887 Augustū.

Studiile și le-a făcută la universitatea din Lipsia 1859—61, în seminariul ped.-teolog. din Sibiiu 1855/6 și 1856/7, în scóiele medie din Odorhei, Brașov, Sibiiu, Blaj, deci în multe feluri de scóle. Pretutinden și totdeauna a fost unu din cei mai sîrguitori și serioși elevi. Se vede, că perderea prea timpurie a tatălui său, fiind el atunc numai de șapte ani, precum și crescerea blândă religioasă și óre-cum cu serioșitate și o esplicabilă posomorire din familiă a contribuit la formarea naturelului său caracteristic. Acésta probabil va fi avut partea sa și la prea timpuria mórte în vîrstă numai de 60 ani, fiind născut la anul 1832 în Cața, unde părintele său era preot și totodată protopresbiter al Cohalmului, și mort în 3/15 Martie 1892.

Înainte de mórtea lui numai cu trei săptămâni, provința a binevoit a lua la cele cerești și pre iubita lui mamă, la care ținea fórte mult, dar din considerațiuni ușore de înțeles nu i s'a spus, ci-i se va spune acolo sus, de unde vine totu binele.

Înzestrat și cu o familie onorabilă, el a contribuit și prin acésta la onórea și mărirea neamului nostru.

Nu putem să terminăm, decât accentuând, că sîntem prea aprópe de timpul, în care a veștit cu noi, și stăm în împregiurări prea anormale, ca să putem aduce o judecată nepreocupată și cu deplină calmitate. Popescu trebuie priceput din spiritul timpului, în care a *trăit, lucrat și simțit*, pentru a nu greși în rezultatul, la care veș ajunge prin o judecată serioasă. Dreptu aceea credem nimerit, a încheia acéstă mică și nepretențioasă schiță cu cuvintele lui proprii și caracteristice pentru înăugurarea lucrării sale:

„Poporul român“, ȝicea el în una din scrierile sale, „carele a trecut, ca nici unu póte prin o scólă de suferințe grele, suferințe, ce au ținut sute de ani, desceptat de vocea timpului și întărit tocmai prin suferințele sale, se ivesce astăđi înainte a lunei cu energiă și drépta pretensiune, *de a*

eși de sub tutoratulă altorū popóre, de a trăi ca poporū liberū și ca atare de a lua parte activă la afacerile, ce privescū patria și viitorulū lui, cu alte cuvinte de a intra și elū în numărulū popórelorū, ce sūntū chemate de a fi factorulū vieții publice“.

Sibiiū, Martie 1892.

Dr. Petru Spanū.

COLCHI, METEREAQUE TURBA.

(Urmare).

Mezevarelū, munte în județulū Mehedinți, aprópe de hotarū. Mez e din mad, maz, *e* este o literă eufonică, pentru-că Mezvarelū se respunde mai greu; var purcede din bar, ce însamnă délū, munte (p. e. Barbu munte în jud. Prahova), Bora munte în jud. Gorjū, Boraciū munte în jud. Muscelū; din bar e la Nemți: Ber-g, délū; *el* din Mezevarel, séu e vechiu și atunci însamnă: *locu* (identicu cu maghiarulū: hely, *h-cl-y*, unde e este aspiratū, eară l, e, immoiatū) séu *el* e sufixū mai târđiū românescū, și e sufix de diminutivū.

Dar rădecina met se află încă în numirile: Met-eū satū în jud. Argeșū, Met-eu, localitate în plaiulū Jiulū de susū, — verisimilū pe atari nălțimi. Astfelū Meteriei lui Ovidie, ori Meterii aū locuitū în prejurulū lui Meterezū și Meterie, — pe locuri delóse, muntóse, la nălțimi. Din o sută de nume de popóre, în 90 de casuri numele popórelorū arată însușirea terenulū, pe care trăiescū, locuiescū.

Berhomete plaiū în județulū Dorohoiū, la nordulū României, decī în Carpați, în ramurile Carpațilorū. Berh e identicū cu: Berg nemțescū; *mete* aci în alū doilea locū în nume, are formă de adiectivū, adecă însamnă: naltū, mare, până-ce în celelalte numiri a însemnatū: *délū, munte, colnicū*.

Numirile aceste nu-sū formate de colonistiī romanī aduși în Dacia, nici de alte popóre, venite mai târđiu, pentru-că din limbile lorū nu se potū esplica; — numirile aceste sūntū mai vechi decātū colonisarea nóstră, și sūntū formate de po-

pórele, cari aũ emigratũ din ținutulũ muntosũ alũ Asiei centrale, — de unde aũ plecatũ Arii și Celții.

Numirile aceste aũ existatũ în Dacia și înainte de Daci și sub Daci, și Coloniștii romani le-aũ învățatũ dela popórele vechi ale Daciei și astfelii le-aũ susținutũ până ađi, — și ele documentézá, că Romani, începéndũ dela colonisare, s'aũ susținutũ neîncetatũ în locurile delóse, că ei nu s'aũ mișcatũ din locũ și că numirile demustrá continuitatea necondiționatã a locuinței lorũ pe terenele ocupate, la nãlțimi.

Concedũ, că la șesuri, ici colea vomũ aflã numiri de localitãți, cari nu purcedũ nici din limbile vechi ale popórelorũ anterióre colonisãrii, nici din limba romãnescã, dar aceste sũntũ într'unũ numerũ fórte micũ, încãtũ ele nu facũ nici 3—4 procente, precumũ așũ puté demustra dupã Dicționariulũ lui D. Frunđescu.

Atãta ar fi destulũ pentru demustrarea numelui *Metevei*, dar mai sũntũ de lipsã și alte constatãri filologice pentru numele purcese din rãdecina *mad*, — deóre-ce și acele sũntũ asemenea de antice și dovedescũ continuitatea locuinței nóstre, și sũntũ de lipsã și pentru de a aréta basa studiului filologicũ.

Deci se vedemũ nume locale din Romãnia, purcese din rãdecina mad.

Mad, Mădășor munte în jud. Muscelũ, din *mad* délũ, munte și șorũ sufixũ de diminutivũ romanescũ; a din mijlocũ e eufonicũ. *Madeiũ* satũ în jud. Suceava, plaiulũ Munte. Maderjãci, și Maderjestũ, — *Mad* er; *mad-délũ-naltũ*, er locũ, *yac*, din *iaco*, unũ sufixũ cu nume locale, purcede din limba cymbrica. (Wilh. Obermüller în *Deutsch-Keltisches Wörterbuch* I. pag. 91 descrie pe largũ sufixulũ *iaco*, — ce la Romani a fostũ sufixulũ: *iacum* pentru mai multe orașe).

Med. Medeleni mai multe sate în jud. Argeșũ, Iași și Tecuciu; *décã* e munte, *med* munte și el *naltũ*; *décã* e numai nãlțime moderata, *med* = *délũ*, colnicũ, el locũ; earã *eni* (din *an* = omũ) locuitorĩ. *Medin* movilã în jud. Ialomița; *med*, *délũ*, în diminutivũ: micũ, *séu in* = locũ. *Medoja* pichetũ

de graniță în jud. Mehedinți spre Timișiana, de buna samă la nălțime.

Mod. Mode, munte în jud. Buzeu, Modetulă ungureni, munte în jud. Buzeu, la hotarū, decī în Carpați; Modóia, satū și délū în jud. Vâlce. Modrogin munte în jud. Muscelū din: mad — ar — din, unde mad însémnă délū, munte, ar însémnă naltū, eară din înseamnă: satū, oraș, întăritura, acestū gin = din e în sufixele vechi *dun-um*, pe Singi-dun-um, unde um e adausū latinū. Modrescī (mad — raesty) Modruzescī (madar-zaesty); Modruz părū în jud. Botoșanū, (mad — av ais, unoe ais însémnă apă, părū) etc.

Cu *mid* și *mud*, rădăcină derivată, nu se află nume locale. Se trecemū la formele, în carī *d* din mad s'a schimbatū în *t*, = mat.

Mat. Matacescī, Mațac, Mataloga, Matara, ce e identică cu forma Metera, ce amū reconstituit'o mai susū pentru a derivá: Metereii, Mațara, Matraca (= mad-ar-ac) etc.

Met. Forma amū esplicat'o la Meterēi.

Mit. Mitarce munte în jud. Dâmbovița; din mit = munte; ar = naltū și ce prejurū, identicū cu ke în Thrake (Tracia); thra din tar = dar, deir, codru, pădure; ce e identicū cu ce din Vrance; vran = bar-an, délū micū. Mitez munte în jud. Mehedințū din: Mad-as = az, prejurū de délū; locū de munte as = ad-at.

Mot. Moțoc délū în jud. Putna; decă oc e vechiū, purcede din ac = locū, decă e românescū, are înțelesū de îmărire. Motrișor, munte în jud. Mehedințū, — e identicū cu Madrașor; din forma: Mat-ra-șor; Motru 1) délū în jud. Mehedințū, 2) munte acolo; 3) munte în județul Vâlce. Piciorulū Motrului, munte în jud. Vâlce, decī Motru din: Mad-ar = Mat-ar, unde mad, mat însémnă munte, délū, și ar naltū; la alte nălțimi mai mici mad-mat însémnă délū séū naltū, și ar = ra, locū, terenū. Pela Motru a fostū sub Romanii vechi orașulū Amutrium în Dacia. A din începutū e adausū latinū și póte că e identicu cu prepozițiunea *ad*, adecă: *la* Motra, la Mutra,

ium e adausă latină din forma gallică seŭ celtică, și mai vechiă: ion, ce e p. e. în Il-ion etc. Romanii cele mai multe numiri de localități vechi le au susținut, dar le-au latinisat. Motra, Mutra au fost mai vechi decât colonizarea noastră. Motru e atâta cât: *Matra* în Ungaria de sus.

Motru e unŭ rîu, isvoresce din delul Bou aproape de hotar, în jud. Gorj; deci nu isvoresce din munții cu numele Motru și e în altă județ. De regulă riurile au nume dela muntele, din care isvoresc; aci dară numele riurelului Motru nu-lŭ putem deduce din numele muntelui, ci din: *mo* = mică *ter*, apă, păreu, rîu; acestă *ter* se reafă în: *Streiu* și în *Is-ter* (Dunărea în anticitate); eară *ter* din deor apă, rîu. Din *mad* = *mat* = *mot*, avem: *moț*, ce stă mai desupra, mai înaltă, analogă, cum delul stă mai desupra.

Mut. Mută munte în județul Gorj, nu celŭ-ce nu pŭte vorbi seŭ tace, ci *mad* — *mut*, del, munte.

Acuma se vedem nume de localități vechi și de adă, din alte părți; parte pentru de a constată vechitatea numirilor din România, ce le-am înșirat mai sus, parte pentru controlarea studiului arătat. Numirile cele vechi și de adă asemenea sînt numiri de munți și preste totŭ numiri de sate și orașe, aședate pe nălțimi de locuri, și ele se află așa în munții Asiei începînd dela India încŭce, precum în munții Carpaților, Alpilor și Pireneilor și impregiurul acestora.

Mad. Madytos oraș vechi în Chersonesul tracic; din *mad-ad*, unde *ad* a trecut în *yt*, ce înșamnă loc. Madaria oraș în India engleză. Madras o țeară muntosă, Madura unŭ district muntos în India engleză; în Madras sînt munți de 2400 metri, ieră Madura are felurite mine. Madaloni oraș cu vineră în Italia; Madera și Madeira o insulă cu stânci de 1860 metri, se ține de Portugalia; Madiran sat în Francia are vii renumite; Madre Sierra, sistemă de munți în Mexico, — nume dus din Spania. Madeley, oraș în Anglia, are ocne de cărbuni și de fer. Dar' și pe acolo unde mai târziu s'au aședat Nemții, și anume cei de cătră amedă, încă se află asemeni

numiri. Mädelers Gabel, (furca Mad. — al) de 2650 metri din mad = munte și el = al naltă, — er e adausă nemțescă; asemenea: Maderstein, o stâncă de bazaltă lângă Maden; Madenburg, delă cu ruină de cetate etc.

Med. Maedi — după Strabone, popor în muntele Haemă (Balcană) seă în pregiură. Medulli popor vechi în Alpi, după Strabone și Ptolomei; Medullia oraș vechi întră Tiber și Anio. Med = delă, ul = al — naltă; i = ómeni; — Medoacus rîul Brento din Veneția; med delă, acus din aqua, apă. Media țără vechie din Asia, preste totă e muntósă. Medma, oraș în Brutium la rîul Mesina (mes = met = med); însamnă loc, teren, identic cu ma din Ro-ma, ađi dâl-ma, (dâl = delă); Val Medel în Graubünden, de 1048 metri de naltă. Medelă = mad-al Medellin or. în Spania, cu mine de aur, argint. Din al vedemă ul în Medulia, el în Medelă și Medellin, — ieră maă susă vędurămă și Madalonă. Medar-Hammer cu ocne și fabrică de fer, trece în z; Mezene munte cu vulcan stînsă în Francia, de 1754 metri.

Mid. Midaem or. vechi în Phrygia; Midea or. v. în Bóotia încă la Homer. Mid calder sată în Scotia, are minerale. Dent du Midi vęrfă de munte în Savoia, de 3285 metri. Pic du Midi d' Ossan munte de 2885 metri și Pic du Midi de Bigor munte de 2877 metri în Pirenei. Pe celă dântăi Nemții l'aă tradusă cu: Mittagsspitze vęrfă de amęđi, cređendă dóră că Midi aci însamnă amęđi.

Mod. Modane delă de 1057 metri în Alpii graici; an e diminutivă ori însamnă loc. Modor oraș în comit. Pojonă, zace la picioră de munte. Moderă în Elsația; din mo, mică și dair, der = ter apă, ca și Motru. Mödling oraș în Austria, zace la piciorul ună delă pricipișă.

Mud, Mudarra sată în Spania; — mad-ar-a. Mudersbach sată și rîu, în Prusia; mu = mică; der = apă.

Mat. Dunărea la Scythă, (cară câțiva seculi înainte de Christosă aă locuită și în România dela Marea-nęgră, la Nistru și spre nordă resărită) s'a chemată; *Matva* și *Matava*. Maith

și math, la Celti a însemnată; mare, puternică, deci se vede că și la Scythi; deci Matava din mat. mare și ava atâta câtă apă, riu, deci: mare riu, mare apă. Aba, afa, ama, apa, ava se află totu în înțelesu de apă. Sufixulu ova în numiri de rîuri e atâta câtu ava = apa; — nu e slavenu precumu vrêu unii; aceste sufixe se află și în Anglia pe unde au locuit Gallii sêu Celtii și nu Slavii. — Fontes Mattiatici la Romani s'au numitu Viesbaden de ađi; (bad ieră e identicu cu: mad); în Mattiatici nu pôte fi nici visu la numele Matheas adecă Matheiu; dar iecă aflăm: Mathia munte în Mesenia, numele susținutu de Pausanias. Matterhorn munte în Alpii Penini, de 4462 metri; mad — munte, ar naltu; Matinus delu în Calabria Italia de josu; în séu e diminutivu, séu însemnă: locu.

În acestu modu vomu înțelege numele: Matra, munte de 910 metri în Ungaria nordică, și prejură întră riurile Zagyva și Tarna. Totu în Ungaria nordică se află și munții: Tatra și Fatra. Unii au vrutu se esplice, că Tatra, Matra și Fatra e atâta câtu tată, mamă, fată. Departe de așa ceva. Tat e din rădęcina *dad* ce asemenea însemnă munte; eară fat e din mad, unde m s'a schimbatu în f, și d în t. Matrona mons, (ađi mont genevere) în Alpes Cottiae ai Liguriei séu Italiei de susu apusene; din mad-ar-on, locu la munte naltu. Din întemplantare se află riulu Matrona (ađi Marne) în Gallia Lugdunensis (Francia), fără că acolo se fiă munte cu numele Matrona. Acı aflăm relațiuni ca la Motru din România; și ca mai susu la Moder; deci ma-ter mică apă, — ieră on însemnă séu locu, (în numirea de muntele Matrona) séu an (Anio) apă, riu, — adausu de altu poporu mai târđiu venit pe acelu teren, în a cărui limbă ter nu mai avea înțelesu; așa vedem în Mudersbach, căci Nemții nesciindă ce însemnă ter = riu, au adausu Bach (părău) în limba lor.

Așa vedem în Matzelsberg din Stiria de josu; căci deși math însemnă delu, și el séu naltu séu locu, — Nemții au adausu Berg = delu; așa în Mattenberg din Würtemberg; mat = delu, en = micu séu locu. Mattag munte mare în Graubünden,

din mat mare și aighe năltime; séu din mat naltă și dac = dag = tag, délü, munte. — Matreum ađi Matrey or. în Tirolü. Matera districtü și or. în Italia; Materia or. în Istria-Matese, trunchiu de déluri în Apenniniî neapolitanî; mad-as, mat-as; unde as însemna, prejurü, terenü, ca în Caucas.

Met. Metachion castelü pe délü în Böötia. Met = délü, acha celtice întăritură, on, ion celtice locü. Metalla oraș în Sardinia; Metallina orașü în Lusitania. Metalum orașü în Illiria, ađi Medling. Methana insulă vulcanică, deci muntósă; Metaria orașü vechiü în Britania romană; Metaurus, riu ce curge din Apennini. După „Conv. Lex.“ alü lui Meyer, e formatü din 2 păreie, Meta și Aurus. Met însémná apa de délü, din met. délü și a, séu aa, apă; ieră Aurus e din ar délü, și ais apă. Numelë Aurelius, nu purcede din aurum (aurü) traducëndu-se Aurelia în Aranyka, — nici din Aurora, đorile, ci din ar, diftongitü aur = délü, el = al, mare, naltü și ius, omü, locuitorü. *Metéren* orașelü în Francia. Stă apröpe de Meterie; ie = en = locü.

Mit. Mitylene insulă și orașü ađi la Turci: Midüllii. Mittersilt délü de 783 metri. Mitterfels sténca în Bavaria. Așa, Mittelberg, Mitterberg, — Mitterteich. Mithra đeulü celü mai înnaltü și puternicü la Iranî (Perși); Mitra đeu de sóre la Indî; póte că din mit = mare, puternicü, și ar = ra omü. Așa e Mudir la Arabi-turci titlulü antistelü de unü cantonü; ieră în Egiptü șefulü provinciilorü. Maithe la Irlandezî, duce, șefü.

Mot. Mothon sténcă lângă orașulü Methone, la Pausanias. Motye orașü în Sicilia pe colnicü, lângă délulü Eryt. Motolat, Vulcanü de 1600 metri în Patagonia; Motta, Mottier, Motz etc. localități în Francia. Motz din Mot-za, Motsa; unde sa, za = da, însémná terenü, prejurü. Eü așa credü, ca numele Moțilorü, unü despărțeméntü din poporulü nostru, numai prin rădăcina derivată: mot se póte esplica, și ar însemna omü dela délü, dela năltime, față cu unü câmpianü; căci dela cuvântulü moțü, ce 'lă are găina pe capü, séu dela

moțu cum femeile 'și adună și rădică părulū pe capū, cu gre se pôte deriva, — pentrucă atunci numele lorū ar trebui sē fiă: Moțani, Moțați. Unū némū alū Albanesilorū se chiamă Hoții, pentrucă locuiescū pe nălțimī; numele lorū s'ar putē deduce din: at delū nălțime, din acestū at e: Aetna, munte vomitorū de focū, Oeta altū munte în Peloponesū și în alte părți, și rădecina ot s'a aspiratū prin h, — hot.

Mut. Mutnia la Galli, ađi Modena zace la șesū. Muttler munte de 3299 metri în Alpii Rhetici. Mutthorn munte de 3200 metri în grupa dela St. Gothard în Svițera; apoi formele Mutrey, Mutters, Mutra, Mutrina, Mutur etc. D. T. S. trece în Z. Muzaia, munte de 1043 metri în Atlas.

În acestū modū amū finitū cu esplicarea cuvintelorū „metereaque turba“ și cu ilustrarea numirilorū geografice din România, purcese din rădecina *mad.* Acuma sē ne reîntorcemū la: Colchi.

BCU Cluj / Centrul de Cercetare și Bibliotecă Cluj II. U. Colchi.

Dlū Hașdēu (în Istoria critică a Romānilorū pag. 279) dice: „Orī cum sē fiă, mai remāne o altă *enigmă*. De unde și până unde Colchiī din Dacia? — *Colchiī*, din versulū Ovidianū, *după cum ne vomū convinge îndată, însemneză pe locuitorii din Carpați. Carpatiniī = (Colchiī)*“.

Eū mai nainte de a vorbī despre Colchiī din Dacia, — voiū face ore-carī împărtășiri despre Colchiī din Asia, căci așa vomū putē pricepe tōte mai bine.

Unū mithū ne spune, că Argonauțiī sub conducerea lui Iason aū plecatū din Tessalia pe marea nēgră și aū ajunsū la țermulū țerii: *Colchis*, ca de aci se ducă lâna de aurū de pe unū berbec, pe care Phrixus și Helle aū călăritū cândva peste Hellespontū. Bălaurulū, carele păzia lâna de aurū, a fostū adurmitū prin Medea fata regelui Aetes din Colchis, și apoi Iason a luatū și fata și s'a reîntorsū.

Sub țerile caucasice se înțelege teritoriulū rīurilorū Kyros și Phasis, spre amēdi dela munțiī nălți ai Caucasului, precum

se înțeleg și văile acestor muntți. Țările caucasice au fost : *Albania* spre Marea caspică, *Iberia*, (ați Georgia) și *Colchis*.

Acum mai întâi se cercetăm pozițiunea țării Colchis.

Colchi la cei vechi a fost numele unei țări pe țărmul răsăriten al Mării-negre (Pontus Euxinus), o țară ce corespunde țărilor de ați dela țărm, Imeritiei și Mingreliei. La gura norioasă a riului Phasis (ați Rion) avutu de ape, locuitorii (Colchi) au locuit pe zidiri cu fundamente bătute cu piloți seș pari ¹⁾.

Colchis, vechia țară de miracle a Grecilor, a cuprinsu partea apusană, șesul aluvial fructuos și norios al riului Phasis. Pe țărmul țării, Ioni din Miletu încă pela 500 ant. Christosu au fundatu orașul Phasis în delta riului cu asemenea nume ²⁾.

Prin aceste am vrutu se constatez, că Colchis a zăcutu la țărm de mare, la gura norioasă a riului Phasis, — și că Colchis a cuprinsu șesul norios al riului Phasis; în acestu modu a fostu o țară la șes și între ape și bălți. Numele localităților le putem esplica numai după pozițiunea lor, — și mai alesu tôte numirile vechi ale locurilor au originea dela însușirea locurilor.

Acuma se ne reintorcem la *enigma* Dlu Hașdeu, la Colchi (= Carpatini).

„*Colchida* este tocmai la marginea opusă a litoralului crivețan al Mării-negre. Colchi, națiune mai multu asiatică decâtu europenă, *Colchi* avea de a face cu muntele Caucaș și fluviul Fas, nu cu Carpații și Istru“.

¹⁾ Meyers Conv. Lexicon. Kolchis bei den Alten, Name eines Landes an der Ostküste des Schwarzen Meeres (Pontus Euxinus), den Uferlandschaften des heutigen Imeritien und Mingrelien entsprechend. An der sumpfigen Mündung des wasserreichen Phasis (Rion) lebten die Einwohner auf Pfahlbauten.

²⁾ Dr. H. Hahn Leitfaden der alten Geogr. pag. 109 Kolchis, das alte Wunderland der Griechen, nahm den Westen ein, die fruchtbare und sumpfige Alluvialebene des Phasis. An der Küste von Kolchis hatten Joner aus Milet schon um 500 v. Christ. Phasis im Delta des gleichnamigen Flusses gegründet.

„În ce modă Ovidie, atât de bine informată despre tot ce se petrece în basinulă Dunării de josă — putea se credă, că numai Istrulă desparte pe Colchi de Dobrugia? oră-ce mirare dispăre îndată ce monumentele cele măi autentice voră proba, ca Carpații nostri aă păstratū și ei în vechime numele Caucasă, eară prin urmăre a esistatū atuncă și pe țermii Istrului o Colchidă“.

Dlă Hășdău la pag. 284 revine la Colchi. Aci arătândă de stēnca Caucaus, continuă că „după lectura cea diverginte sună: Kavliakoio, Kauliakos Skopelos, adecă: Stēnca Kauliakos skopelos, adecă: stēnca Cauliacă. Caulica prin contragere: Colica, este unulă din numele cele măi vechie ale Caucasului.“

„Ecateiă scrietoriă anterioră chiar lui Herodotă ni spune, că *părțile cele măi înnalte ale creștetului caucasică se chiamă: Κολικα ὄρη. De acolo însuși numele Colchilor*“.

Iecă dară Colchida ¹⁾ la Dunăre nu numai în Ovidie, dar și cu 2 vécuri măi nainte, într'ună altă poetă măi puțină celebră; și totulă provine din aceea, că Carpații se chiamă: *Caucasă*. Limbagiului poetică i-a plăcută măi bine metaforiculă și vagulă Colchiă, decâtă directulă și pozitivulă Caucasă. Apoi la pag. 287. Dlă Hășdău întrăbă: „Nu cumva la Dunăre, pentru bogatele nesipură metalice ale Olteniei va fi fostă însăși Colchida cea cu lâna de aură a Medeei, țintă practică a expedițiunii celei mercantile a Argonautiloră“.

Omă se fiă cine din acestă „istoria critică a Româniloră,“ va pricepe deslegarea themei despre Colchiă din Dacia, amintiți de Ovidie.

Dr. At. Marienescu.

¹⁾ Grecii măi tuturoră țăriloră, provinciiloră li-aă dată numele cu sufixulă is, de aci Colch-is; gen. Colchidis lat. și de aci forma: Colchida.

RHAETO-ROMANII,

originea și elementele limbei lorü.

(Urmare).

Nu mai puțină caracteristice sântü jocurile lorü sociale și petrecerile lorü populare; astfelü se numesce după o tradițiune străveche prima și a fie-cărei lunü în dialectulü romaunsch „calonda“, în celü eng. sup. „chalonda“, în celü Eng. infer. „chalanda“; spre esemплу se șice antaiulü Maiu în dialectulü sursilv. „colanda magia“. Apoi precumü după obiceiulü vechiü romanü la äntäia Martie, astfelü umblä aici la anulü nou bäețiü cu clopoței spre salutarea anului noü, ceea-ce se obicinuesce și la nunți; mai departe se jöcă și astädi cu predilectiune joculü „morra“ (a ghici imediatü numerulü degetelorü arätate). Din töte jocurile sociale apare ca celü mai caracteristicü äșa numitulü tramegl, tarmaigl, turmaigl, saü tramaigl, unü felü de picnicuri, unde se adunä junimea de ambe secse la masä, la jocü apoi și la baluri și în fine, decä se întemplä, și la logodiri; unü june, carele cercetözä aceste tramegls, cu scopü ca se-și caute o mirésä acolo, se numesce „tramagliunz“. Bëträni și tineri salutä în Sursilvania pe junele însuräșelü cu: Niess biall! frumosulü nostru! ér' fata de märitatü cu: Niess bialla! frumösa nösträ! totü astfelü și în Engiadina.

Tocmai ca și la Daco-Romani și ca și pe insula Corsica esistä și la Raeto-Romani obiceiulü böcetelorü „vocerü“ la morți, unde tata, mama, sorori și frați, mirele și mirésa etc., se întroducü vorbindü și väetându-se, läudändü vieța și faptele mortulü și plängëndü-se pentru pärsäirea acestei vieți lumesci. Mortulü le respunde totü prin ei, îi mängäie pre toți, că dënsulü se aflä întru fericirea ceréscă și n'ar mai voi se vinä änderet, ér' äi sei se-í doréscă cëstä fericire și se nu se prea ätristeze. Compunerea estorü felü de böcete äü devenitü și aicea unü felü de meserie, și tocmai ca și la noi și în Corsica sântü cu preferință muierile, cari se deprindü cu astfelü de

compunerii. Apoi mai există obiceiul, moștenit de la Romani și usitat și la alte popoare încă până în zilele noastre, în Enigadina inferioară a năimi muierii bocitoare la morți, și încă până și astăzi vin la înmormântării neamurile mai deprăse ale mortului, și încungiurându sicriul și iau „remasă bună“ dela reposați; după ce vin preoții din pregiur și apropiându-se de sicriu, adresază unul după altul cuvântări scurte către cei întristați și către adunarea întrégă.

Un popor liber, necorupt, eroic, cugetător și social cu o natură fizică și spirituală sobră și oțelită trebuia neapărat să aibă aplicare spre poezie și spre literatură; însă până către finea evului mediu, până unde prepondera aprăpe exclusivă limba cultă latină, limba raeto-romană n'a eșit peste pragul vieții familiare, și abia cu începutul seculului al 16-lea își succese a apăre pe terenul literar, avându și Raeto-Romani, întocma precum mai în urmă Daco-Romani, a se lupta un timp destul de îndelungat cu formarea și staverirea ortografiei și a sintaxei lor. Operele lor erau la început, precum ușor se înțelege, cântări și poezii populare și resboinice, apoi opuri bisericesci: biblia, liturgiere, psalmi etc., întraltele există o traducere a testamentului nou de Giachim Bifrun din anul 1560 sub titlul: „L'g nouf saine Testamaint da nos Signer Jesu Christi. Prais our delg Latin ed our d'oters languax e huossa da noef mis in Arumaunsth tres Jacham Bifrun“. Squitscho ilg an. 1560“. Bifrun numesce aicea limba romaunsha „Arumaunsta“, ear propozițiunea acăsta a lui „A“ ne interesază într'un mod cardinal, căci știut este, ca frații nostri Macedo-Romani se numesc încă și în ziua de astăzi pre sine: Arumani séu „Armănu“. Se binevoescă filologii nostri romani, a medita asupra acestei împregiurări destul de interesante după modesta mea părere, pentru noi Romani; ear noi, fără de a ne mai cufunda pe terenul atât de frumos al literaturii raeto-romane, ne vom mărgini, a produce unele tecste din acăsta limbă în comparație cu cea latină, daco-romană, italiană, spaniolă, francesă etc.

Symbolum apostolicum.

*textul latin**textul raeto-roman*

1. Credo in Deum, patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae. 2. Et in Iesum Christum, filium ejus unigenitum, Dominum nostrum. 3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto; natus ex Maria virgine. 4. Passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus; descendit ad inferna. 5. Tertio die resurrexit a mortuis. 6. Ascendit ad coela, sedet ad dextram Dei patris omnipotentis. 7. Inde venturus est judicatum vivos et mortuos. 8. Credo in Spiritum sanctum. 9. Credo sanctam ecclesiam catholicam Sanctorum communionem. 10. Remissionem peccatorum. 11. Carnis resurrectionem. 12. Et vitam aeternam. Amen.	1. Eau crai in Dieu bap omnipotaint, creatur del cel et della terra. 2. Ed in Iesum Christum, seis unigenit fige, nos Segner. 3. Il qual ais concepi dal Spiert Sanct, nat dalla vergine Maria. 4. Il qual ha indûra suot Ponzio Pilato, ais crucificha mort e sepuli; ais it ad infern. 5. Nel terz di darcheu resûsta sî dal morts. 6. Il á cêl, ingio el seza alla dretta da Dieu, bap omnipotaint. 7. D'inuonder el vain a gnir a jûdichar ils vîvs et ils morts. 8. Eau crai în il Spiert Sanct. 9. Ūna sancta commûna baselgia, la communion dels sancts. 10. Remissiun dels puchats. 11. Resûstanza della charn. 12. E la vita eterna. Amen.

Atragemû la acestû locû atenţiunea lectorelui asupra cuvântului raeto-rom. *Baselgia*, în limba daco-romană *Baserica*. Acesta e unulû dintre puţinele cuvinte, care sîntû caracteristice limbei raeto-rom. şi daco-romane; căci până cândû limbele celelalte romanice întrebuinteză după grecesculû ekklesia lat. ecclesia, fr. eglise, it. chiesa, span. iglesia după scopulû basericelorû, de a ţinea adunări, Raeto- şi Daco-Romaniî, se vede că s'aû ţinutû mai multû de forma edificiului, care asemenaû prin stilulû înaltû şi maestaticû residinţelorû regale seû aşa numitelorû basilicate.

Fia-mî permisû a me oprî aci unû momentû, şi abătându-me dela obiectû, a pune întrebarea: óre avut'aû dl Hunfalvy

(Hundsorfer), faimosulü învețatü maghiar, cunoscința, că numai Daco- și Macedo-Romanii, dar chiar și Raeto-Romanii din muntii îndepărtați ai Alpilorü raetici întrebuințeză cuvântulü baserica saü baselgia, atuncea când susține dânsulü în aserțiunea sa, că baserica Daco-Romanilorü ar descinde dela baserica Macedo-Romanilorü și că prin urmare noi Daco-Romanii sântemü emigrați seü precum susține d-lui străcurați din Macedonia în munții Carpațilorü dacici? Noi nu credemü, că împregiurarea acêsta se-î fi fostü cunoscută; căci atunci ori-cum trebuia logicaminte se mai susțină și se afirme, că și Raeto-Romanii ar descinde din sinulü Macedo-Romanilorü și s'ar fi prefugiatü din Macedonia în munții naltî ai Alpilorü raetici, și atuncea Macedo-Romanii ar deveni la înalta și distinsa onóre, a fi poporulü matern atâtü alü Daco- câtü și alü Raeto-Romanilorü! Sau dl Hunfalvy trebuia atuncea se admită descinderea atâtü a Macedo- câtü și a Daco-Romanilorü dela Raeto-Romani, ceea-ce póte că i-am aplauda, dar de așa-ceva s'ar păzi ca de focü. Altcum l'amü ruga pe faimosulü învețatü maghiar se ne spună, de unde și cum a venitü cuvântulü „baselgia“ în limba raeto-română? ¹⁾.

Începutulü din a IV-a carte: „De imitatione Cristi“ în limba latină și cele două romanice:

latina	raet. rom.	daco-rom.
<i>Vox Christi</i>	<i>Vusch de Cristo.</i>	<i>Vocea lui Christos.</i>
Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos, dicit Dominus.	Gni pro me vus tuots, chi eschat affadiats et agravats, et eu as vögl surlevgiar, disch il Segner.	Veniți la mine toți care pătimiți și sînteți îngreunați, și eu ve voiü recrea, ȳice Domnulü.
Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.	Il pan, ch'eu dară ais mia charn, per la vita del muond.	Pânea, care eu ve voiü da, carnea mea este, pentru viêta lumii.

¹⁾ Lucru ciudatü! A două ȳi, după-ce adresasemü aceste cuvinte dlui Hunfalvy, cetii prin jurnale vestea despre reposarea acestui bărbatü de sciința magiară și înverșunatü contrariü alü latinității, alü continuității și autohtonității noastre, fiei țerana ușorä! Ear noi vomü remânea după ȳisa dlui Hașdeü, și d'aci nainte bine înfipti în ambele Daciü. P. Broștênü.

latina*Vox Christi*

Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem.

Qui meam carnem edit et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo.

Verba, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.

raet. rom.*Vusch de Cristo.*

Piglé et mangie, quist ais meis corp, chi sara dat per vus (nella mort), fat que in memoria da me.

Chi mangia mia charn et baiva meis sang. dmura in me et eu in el.

Ils plets, ch'eu as he dit, sun spiert et vita.

daco-rom.*Vocea lui Christos.*

Luați și mâncați, acesta este corpul meu, care pentru voi se va da; acesta faceți-o în comemorarea mea.

Celui-ce mănăcă carnea mea și bea sângele meu, rămâne în mine și eu în el.

Vorbele, care eu amă ăisă vouă, spiritul și viața sânt.

Tatălă nostru în limba raeto-romană și daco-romană.*raeto-romana.*

Bap nos, quel chi est in ils cels, sanctifica vegna teis nom; teis regiuam vegna nan pro; tia vōglia dvainta, sco in cel, usche eir in terra; nos pan d'imminchia di da a nus hoz, perduna a nus nos debits, sco eir nus perdunains a nos debitaduors; e non ans manar în provamaint; ma spendrans dal mal. Perche teis il reginam e la possanza e la gloria în eterno. Amen.

daco-romana.

Tatălă nostru, carele esci în ceruri, sântescă-se numele tei, vie imperăția ta, fie voia ta, precum în ceru așa și pre pământ; pânea noastră cea de toate zilele, dăne nouă astăzi și ne ertă peccatele noastre, precum și noi ertăm păcătoșilor nostri, și nu ne duce în cercare, ci ne mântuesce de cel reu. Căci a ta e imperăția și puterea și gloria în etern. Amin.

Psalmulă ală XIV în limba latină și cele două romane.*latina:*

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescet in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam.

Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua. Nec fecit proximo suo malum et opprobrium non accepit adversus proximos suos.

Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat. Qui jurat proximo suo et non decipit.

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem non accepit. Qui facit haec, non movebitur in acternum.

raeto-romană:

O sègner, chi dmurara in teis Tabernacul? Chi habitarà s' munt da tia Santità?

Quel, chi va alla reala, e fa drett e tshantscha vardat in seis cour.

Quel, chi mé smorva con sia lengua: Nu fa mal a seis cumpai:
Nu driza vituperi a seis prossem.

Quel, chi nu pretscha ün hom d'inguotta in seis óls; dimpersai tegna in honor quels, chi teman il Segner. Quel, chi fa ün saramaint, e nu l' mûda, schabain quel il porta donn.

Quel, chi nu da seis argent sün úsúra; nu piglia alchün dunn cuntr' il innozaint. Quel, chi fa quai, nu vain a gnir muvent in aeternum brichia.

daco-româna:

Dómne, cine va locuí în locaşulú teu, seú cine se va aşeda în muntele celú sântú alú teú?

Cel-ce âmblá nevinovatú şi face dreptate: celú-ce grăesce adevér în inima sa.

Celú-ce n'a viclenitú în limba sa, şi n'a făcutú vecinului seu vreunú reu, şi batjocura n'a făcutú cu ceí d'aprópe a seí.

Despreţuesce pre celú reu, ear pre ceí-ce se temú de Domnulú i glorificá; celú-ce ce se jurá vecinului seu şi nu se lapedá.

Argintulú seú n'a datú pe usură, şi darurí asupra celorú nevinovaţi n'a luatú. Celú-ce face acésta, nu se va cláti în vecí.

Asemenări între dialectele raeto-ladine şi raeto-romonşe.*1. italiana:*

Un pittore un giorno ha intrapreso (intraprese) di dipingere due uomini, che tra loro avevano una lita, l'uno che l'aveva perduta e l'altro, che l'aveva vinta. Egli se risolto (si risolvette) a dipingere l' uno tutto ignudo, e l'altro in camiscia.

2. gardinensa:

Un moler a tòut su un di a depènger doi úemes, che ôva (avova) una litiga tra èi, l' ùn ché l'ôva perduda, y l'àuter, che l'ôva venta! 'L s'a resolt dé depènger l'un dut dèsnut, y l'auter in çhameiscia.

3. enimontană:

'N moler a tut séu 'n dè a depònger dui omi, chi che â'na litiga tra d'ei, 'n che l'a perdúda, y l'âter che la vadagnava. El s'a resolt de depònger 'n tott dèsnú, y l'ater in çhamescia.

4. *raeto-romonsia*:

Un pitur (moller) ha tut sū ün di da depinger (piturar) daos hommens, chi havaivan ūna litta tranter els. L'ün chi l'havaiva persa e lóter chilkavaiva vendschúda. El s'ha resolt da depinger ĩün tuot nüd (schnúda) e l'oter in chamischa.

5. *daco-romană*:

Unŭ pictorŭ a intreprinsŭ ĩntr'o ũi se depingă doi ómenĭ, cari aveaŭ unŭ procesŭ ĩntre sine: pe unulŭ, care l'a perdutŭ Ńi pe celalaltŭ, care l'a cãştigatŭ. Elŭ se rezolva, a depinge pe unulŭ de totŭ golŭ, ér' pe celalaltŭ in camesia.

Terminaŭiunea *io* ĩn latină, care esprimă generalitatea facerĭi, a efectului, apare ĩn tóte limbile romane ĩntr'o mulŭime de substantive Ńi suna ĩn totŭ loculŭ asemenea; s. e. lectio, fr. leçon, sp. leccion, it. lezione, raeto-romane lecciun.

Terminaŭiunea *ia* apare ĩn tóte expresiunile pentru arte Ńi sciinŭa, s. e. astronomia ĩn tóte limbile romane afară de cea francesă, unde se đice astronomie.

Sufixulŭ *tor*, or, ĩn lat. sună io franc. eur saŭ our, sp. tor, dor, ital. ore, raeto-rom. ur, s. e. spectator, fr. spectateur, sp. spcetator, it. spectatore, raeto-rom. spectatur. Silaba postpusă *tas*, ĩn lat. la cuvintele, care arată unŭ atributŭ saŭ o stare, fr. té, sp. dad, it. tà, apare Ńi ĩn limba raeto-rom. la o mulŭime de substantive, s. c. felicită, adeseorĭ Ńi tad. ĩn Eng. sup. după fr. ted. Terminaŭiunea *entia* Ńi *antia* ĩnsémnă starea Ńi atributulŭ Ńi e intensivă; ea sună fr. ence Ńi ance, sp. encia Ńi ancia it. Ńi raeto-rom. enzia Ńi anzia, s. e. licenzia Ńi instanzia.

Terminaŭiunea *icus* ĩn lat. la adiective, care esprimă o asemenare saŭ origine, la substantive o chemare, o meseriă, saŭ o ocupaŭiune, se află ĩn tóte limbile romanice, fr. ique s'aŭ icien, sp. ico, ital. ico raeto-rom. ic, ca: academic. Adiectivele latine pe *osus* s. e. gratiosus, fr. gracieux, sp. gracioso, it. grazioso, raeto-rom. grazius. Aşisderea Ńi adiectivele alis, lis, bilisulus trec ĩn limb. raeto-rom. ĩn al, able, ible, s. e. lat. conjugalis, aplicabilis Ńi terribilis, fr. conjugal, applicable, terrible,

ital. congiugale, aplicabile, terribile, raeto-rom. conjugal, aplicabel, terribel.

Terminațiunea *ivus*, la cuvintele, care înseamnă posibilitatea, dispozițiunea, aplicarea, caracteristica, suna fr. if, sp. și it. ivo, raeto-rom. iv. s. e. indicativă.

O mulțime de adverbe cu terminațiunea *mente* în ital. și sp. și ment în fr. aă în raeto-rom. maing, s. e. visibelmaing.

Verb. comp. se formeză în limba raeto-rom. după aceleași principii ca și în limba latină și celelalte limbi romanice adecă prin propunerea de ad, con, de, dis, ex. în, ob, post, prae, pro, sub, trans. etc. Ca exemplu vom lua verbul ponere, care apare în toate limbile rom. Acestă verbă primitivă permite totă atâtea compozițiuni, cari toate sântă obicinuite și în limba raeto-rom. ca apponer, componer, deponer, disponer, exponer, imponer, opponer, postponer, praeponer, proponer, supponer și transponer.

Totă dela același verbă sântă a se deduce și următoarele substantive: pozițiun, positura, post, póst, posta, appositium, compozițiun, componist, compositură, deposițiun, deposită, depositar, depositari, dispozițiun, expozițiun, expositur, imposițiun, praeoposițiun, propozițiun, proposit, perpóst, proponimaint, sproposită, supozițiun, și transpozițiun; apoi adiectivele pozitivă, compost, dispost, expost, etc.

În privința părților de vorbire dominéză și în limba raeto-romana la toate cele dece speci de vorbire totă același geniu de limbă, ca și la celelalte limbi romane:

a) articolulă corespunde în gen. numerativă și în casuri limbeloră span. franț. dar cu deosebire celei italiene; singular il, la; prural ils, las, neutrul s'aă eliminată, ceea-ce se pôte privi ca ună favoră pentru limba raeto-rom.

b) la declinațiune vedemă, că terminațiunile latine sântă înlocuite prin prepozițiuni (segnacasi). În locă de cincă există număi o declinațiune, care se deosebesce prin articolulă propusă în masculin și feminin. Acestă nouă formă a substantivulă

și-a fost luat începutul deja dela Romani, devenise înse constantă abia dela seclul al 14-lea.

c) În adiectivă sînt cele trei clase a unei, a duor și a trele terminațiuni pentru tóte vorbele atributive încă la numai una reduse, cu două forme, pentru genitivul pre un consoanant și pentru feminimul pre vocalul a. Gradațiunea se formeză nu la finea, ci la începutul cuvîntului prin adaugerea de plû, pentru comparativ și de il, la plû, pentru superlativ. Pre lângă acestu așa numitul superlativ relativ mai este încă și un superlativ *absolutu*, care termină în issem, sau ischem și isma, ischma.

a) Pronominele sînt în limba raeto-romană, încă și mai numeroase în forme, decât în cea latină. După cum se adaugă ele la începutul sau la finea cuvîntului, numite: odată prae fixe, apoi affixe sau suffixe, atribue frasei și un alt înțeles, s. e. laschans sau lascha 'ns far-ir, lăsaține se facem se mergem, și: at s'a simplu: t'volva, întorce-te; el (as) s'fa inimits = el și face inimiz și: fa tans ún plaschair = ne face o plăcere. Cea-ce sînt prae pozițiunile la substantive, totu aceeași sînt și pronomina la verbe.

e) Numeralul nu întelnesce nicăiri greutăți considerabile. Cardinalele se țin după italiana cu eludarea vocalului final caracteristică acestei limbi. Ordinalele capătă dela cincî în sus terminațiunea: avelû, sesavelû, alû șaselea; pentru distributiva e strinsu incopciatû cuvîntul ogni, s. e. ognissetavel = totu alû șaselea, ogni trent hommens = cât și treizeci de ómeni. Pentru formarea adverbialiei avem trebuințe de vouta sau giada, s. e. úna la pruma vouta-giada = odată întâia dată.

f) În verbum încă nu se abate limba raeto-rom. dela latina și dela celelalte romane, căci noi aflăm și aicea totu aceeași forme, moduri și tempî; ba pe lângă futurum simplex și exactum mai există încă una a treia, care se formeză din vegnir s'a gnir și cu un verbum, și arată acțiunea începîndă (actio-inchoanda) cu multu mai pregnant, s. e. eu

vègn-gniva-gnarà a scriver = eũ sũntũ-am-fostũ-voi fi în voiè a scie. Ca unũ progresũ putemũ privi eludarea definitivã a deponentiei și preponderarea activei și auxiliarei, care jocũ o rolã însemnatã în raeto-romanã.

În privința sintaxei, se acomodèzã limba raeto-rom. cu puține abateri, sintaxei celorlalte limbì: franceze, spaniole, cu deosebire însè celei italiene; ca observațiunii sintactice avemũ de adausũ:

1. Înțelesulũ unorũ cuvinte atributive se schimbã prin pozițiunea lorũ s. e. hom grand se înțelege unũ omũ mare sau naltũ dupã corpulũ seu; din contrã se înțelege sub grand hom unũ omũ cu spiritũ și merite; de regulã urmèzã adiectivulũ dupã superlativulũ.

2. Adeseori se lungesce o frasã latinã în dõuè raeto-romane: el vain be huossa da spassegiar, = el vine tocma inderetũ dela preumblare.

3. Acusativulũ c, înfinitivũ e disolvatũ în quod, raeto-rom. cha cu urmãtorulũ conjunctivũ s. e. Tũ disch, ch'el haja scrit. la charta = tu zicĩ, cã elũ a scrisũ epistola. Acèstã construcțiune se aflã deja la Plautus și la alți scriitori populari latini.

(Va urma).

P. Broștèniũ.

SUNTŪ ROMANIŪ DIN DACIA TRAIANĂ DESCENDENȚI AI COLONIELORŪ ROMÂNE ȘI AI POPORULUI DACŪ REMASŪ ACÍ ȘI DUPĂ CUCERIREA ROMANĂ, ORŪ NU?

În zilele trecute amũ cetitũ disertațiile Dluĩ Gavriilũ Téglás, membru corespondentũ alũ academièi maghiare de sciințe și directorũ alũ școlèi reale superiøre din Deva, cari le-a ținutũ în 11 Martiu 1889 și 12 Ianuarium 1891 în sala despartèmentului istoricũ alũ acelei academiĩ, referitøre la lucrãrile minerare ale Romanilorũ în Dacia, sub titlulũ „*Tanulmányok a Romaiak Daciai aranybányászatáról*“. În lucrarea D-luĩ, altcum escelentã și cu multã cunostințã de causã, amũ aflatũ

și unele conclusiuni întemeiate pe lucrările lui Hunfalvi = Hundsorfer „Die Romänen und ihre Ansprüche; Réthi László „Az oláh nyelv és nemzet megalakulása“, adică limba română n'a putut să se nască și formeze aci în Dacia. Pentru-că:

a) colonistiî romanî, cari aũ fostũ aduși aci, ca sã lucreze minele, aũ fostũ din Britania, Macedonia, Tracia, Moesia, Hispania, Noric, Dalmația, Albania, Creta, Dyrrachium, Rhodos, Bithynia, Galata, Syria, Autiochia, Asia micã și din Egiptũ, adecã membri ai unorũ popõre eterogene;

b) cã la aceste popõre sũntũ a sã adnumera și Daciĩ indigenĩ, cari aũ preferitũ a lua jugulũ strãinũ, decãtũ a-și pãrãsi patria;

c) cã în decursũ de unũ seculũ și jumetate aceste popõre eterogene nu s'aũ pututũ asimila cu poporulũ romanũ, adecã nu s'aũ pututũ preface în Romanĩ, cu atãtũ mai vãrtosũ, cãci pre la anulũ 168 întrevenindũ resbelulũ marcomanũ, acestia aũ nimicitũ tõte întocmirile; aũ deculatũ toți lucrãtorĩ strãinĩ, apoi afarã de aceea pe timpulũ lui Adrianũ, unindu-se Daciĩ cu Roxolaniĩ, aũ eruptũ în Moesia, ear sub Antonin Pius, Carpiĩ și cu Daciĩ aũ nãvãlitũ asupra Daciei.

Pe timpulũ lui Marcu Aureliũ aũ trecutũ Iazygiĩ preste Dunãrea înghețatã și s'aũ aruncatũ și asupra coloniilor romane abia închegate; dupã aceea Azdingiĩ sub ducĩ lorũ Rhaus și Rhaptus aũ nãvãlitũ asupra creștetulũ bihorãnũ și de aci asupra teritoriulũ montanisticũ, decĩ dar aceste resbele aũ cãșunatũ coloniilor romane mai multũ decãtũ revoluțiunile din 1784 și 1848/9.

Dupã aceea pe timpulũ lui Maximinu, cuprinđendũ Goțiĩ gurile Dunãrei, Roxolaniĩ și Carpiĩ aũ fostũ împinși în Moesia, cari aũ arsũ și prãdatũ cetãțile Tyra și Olbia, ear sub împãratulũ Filipũ Arabulũ, Carpiĩ aũ prãdatũ Apululũ, astfelũ cãtũ pe la anulũ 250 a trebuitũ clãditũ din noũ.

În urmã pre la 255 Goțiĩ aũ înecatũ tõtã Dacia în sãnge și devastare, astfelũ cãtũ ea a trebuitũ evacuatã.

d) că *lingua rustica romana*, aci în Dacia n'a avută terenul de dezvoltare, și că

e) limba română și-a aflată dezvoltarea sa în Albania, de unde a primită mai multe elemente slave. —

La toate aceste concluziuni fie-mi ertatū a face vre-câteva reflexiuni.

Este știutū, că înainte de întemeierea Romei, și a statului romanū s'aū aflatū în Italia mai multe popóre, și anume în partea nordică locuia stirpea gallică și de aci țera locuită de Galli s'a numitū Gallia cisalpina.

În Italia de josū, în vechiulū statū neapolitanū, s'aū aședatū mai multe colonii grecesci, din care cauză țera locuită de greci s'a numitū Grecia-mare și o parte din ea chiar Sicilia. În Italia de mijlocū s'aū amestecatū popórele gallice, iberice și grecesci, formândū poporulū Oenotrilorū, ear' în partea ostică alū Umbrilorū și în partea sudică alū Ausonilorū seū Oscilorū, alū Sabililorū seū Sabinilorū și alū Picenilorū.

În vecinătatea Umbrilorū și Sabinilorū era ținutulū Picenum, agrulū Picenus, formium Picenum, Asculum Picenum.

Singurū poporulū Etruscilorū a fostū poporulū celū mai marcantū, pentru-că asupra aceluia se îndréptăū privirile scrutătorilorū istorici și filosofici.

Și pe lângă toate acestea poporulū Etruscilorū mai purta urmele de Etruri, Tuscī, Tyurenī, Răsenī și Rhaeti.

Ei aū domnitū dela Tibru până în Alpi. Forma religiunei lorū este basa religiunei Romanilorū.

Galliī, după-ce aū bătutū pre Etruscī în valea cea mănósă a Poului, aū clăditū Milanulū.

În Campania mai locuiaū Samnițiī, ai cărorū duci se numiaū Lucamonii, și totū aci aflămū orașulū Picentium și poporulū Picențilorū.

În Apulia se află Pucetia și poporulū Peucețilorū.

Totū aci sūntū Cumanii, despre cari Livius ne spune „Cumanī ab Chalcide Eobocia originem trahunt“, și mai de parte, „Cumanos eiusdem juris conditionisque cujus Capuam esse placuit.

Acești Cumanî și acei Picenî au datŭ nascere la poporele de asemenea nume, cari s'au perondatŭ în istorie prin Dacia lui Traianŭ, și din Picenî s'a făcutŭ mai târziu prin reii copistŭ și prin variantele numelui Pacinați, Pacinacite, Pitineni, Bissenî și mai târziu Birseni, cari nu sântŭ alta decâtŭ Români de ađi. Asemenea ca și Cumanii și Pacinații istoricilorŭ greci și maghiari vorŭ fi fostŭ și Uti, pre cari Schaffaric îi deduce dela Guișini și Chizini din Macedonia și vrea s'î tragă din originea slavă, ceea-ce e foarte cutezatŭ. Uti nu sântŭ alta decâtŭ Ausoni, a cărorŭ patrie Italia se numia Ausonia, și locuiaŭ pre la Brutium și Lucania, și pentru-că colonia lui Uselis din Macedonia, care a datŭ numele la stirpea Osa și Aons și de aci prin barbarismele slave Gusini Chizini se tragŭ din Sardinia și Neapolea, prin urmare este de viță celto-galică.

Să mergemŭ dar mai departe și să constatămŭ, că în partea sudică dela Eetruria locuia poporulŭ Lațiuului, care a clăditŭ cetatea Alba-Longa. La acestŭ poporŭ a venitŭ Aeneas cu o cėtă de Troiani după derimarea Troiei.

Cum s'a clăditŭ Roma pre la anulŭ 3230 dela facerea lumii seŭ în anulŭ alŭ treilea alŭ Olimpiadei a șesea și 753 înainte de Christosŭ, o scimŭ din istoria Romanilorŭ și răpirea Sabinenelorŭ, decŭ dară nu mai avemŭ trebuință ca să mai căutămŭ și după Azdingii, Roxolani și Carpii cari ar fi devastatŭ Dacia, pentru-că pre Rosolani îi aflămŭ și astăđi, dar în alte regiuni sub nume de Ruși, Ruzniaci, ér' Carpii și Azdingii dluî Hundsdorfer vor fi fostŭ și ei unŭ roiŭ trecătorŭ de răpitori, de a cărorŭ însușire ni-au datŭ destule doveđi așa numiții Raubritterŭ de prin evulŭ mediŭ până la Vesselényi, care a fostŭ deținutŭ în Kufstein, pentru că atăcase pre contele Haller la Túre și Baciŭ, decŭ dar nu avemŭ trebuință să improspetămŭ vitejițele acestorŭ călcători de casă și moșie.

Décă vomŭ lua acum amână carta Italiei lucrată de institutulŭ geograficŭ-istoricŭ din Wolfenbüttel, edată de L. Holle, vom afla, că munții cei teribili și plini de briganți ai

Abruziloră se numiaă pre la anulă 264 a. Christosă *mons Alburnus*, ear insula Elba se numia Ilva, insula Capraja se numea Capra, insula Giglia se numia Glia, Ajaccio de astăđi se numea Alalia și mai înainte de aceea pe la anulă 540 a. Christosă, Aleria, Modena se numia Mutina, Rimini se numia Arimini și Chiui se numea Clusium.

În regiunea Navarei vestite dela bătaia din 1848 între Austriei și Piemontesi, se află mai multe sate și orășele cu numele Borgo-Vercelli, Borgo-forte, Borgo-Santhia, Borgo-Susani, Borgo-manero, Borgo-serto și Borgo-somma.

Luândă de exemplu și alte numiri topice, aflămă în ținutulă neapolitană totă în regiunea munților Abruziloră mai multe piscuri de munți, văi, dealuri, cu numele Pietra Tutti, Sulliganta, Muserante, Belluceto, Lucia, Amaranta și din susă de Regium doi munțișori cu numele Bigla prima și Bigla secunda, și că din direcțiunea ori sinulă acestora isvoresece părăulă ori valea Omiassa.

Acumă se căutămă și prin Ardeală după asemenea numiri locali și topografice, și îndată vomă găsi, că Rescululă de pre timpulă colonisărei Daciei prin Traiană, este susținută până în ziua de astăđi prin comuna Rechițelă și Restolțiu, deși ceva mai înjosă de colonia Rescululă. Mai departe vomă afla, că Alburnus maior din tablele cerate nu e alta decâtă Abrudulă de astăđi și nu Roșia-Verespataculă dlui Gavriilă Téglás, precum susține Domnială; pentru-că dlui trebuia se scie, că Roșia a aparținută până la anulă 1848 și respective 1855 comunei Abrudă, formândă una comună cu dreptă jurisdicțională, cu judecătorie montană de prima instanță, a cărui foră apelativă era guvernulă și cancelaria aulică, și încă pre tēmpulă Stului Stefană, și care pre la anulă 1231 se numia Abroghium și după ună contractă privată din 1294 chiară și Abrosium.

Tuscium de pre timpulă colonisărei se susține până astăđi în comuna românescă de pre la valea Hațegului cu numele Tuscia, ear' Ampellum romaniloră este eternisată prin numirea

riulețului, ce trece pela Ampelū = Zlagna cu numele Am... și nu Ompoly, — de ar chiarū seca maniera Br. Alexie No..., care spre rușinea sea arū vrea sē maghiariseze tōtā topog... țerei nōstre, — și comuna Ampoița.

Ce sē mai țicemū de cele șapte sate de pre Valea Borgo... cu numele Borgo-Tiha, Borgo-Bistrița, Borgo-Mureșeni, B... Prundū, Borgo-Susenī, Borgo-Mijloceni și Borgo-Josenī pentru-ce sē nu-mī aducū aminte de satele Ilva-mare și mică și de valea din partea Giurgiului cu același nume.

Pe Jiulū românescū, cum merge omulū cătră Câm... lui Neagū, în mâna stângă, m'a făcutū atentū dlū Tallacsek, directorulū de mine, la două piscuri de munți cu numele I... prima și Bigla secunda; și eū ca se me convingū și mai n... despre adevērulū acestei numiri, amū întreatū pre unū țe... de acolo, cum chiamă munții cutari și cutari, cari i-amū are... și elū mi-a respunsū intocmai ca și dlū Tallacsek spre... mai mare a mea satisfacere; căci în calea nōstră purtam... dispută crâncenă cu doi ingineri de mine slaviști înversunați, cari și cuvēntulū „fiulū“ voiaū a-lū deduce dela numire sl...

În lucrarea mea „Munții apusenī ai Transilvaniei și studiū geologicū asupra structurei munților metalici ai Transilvaniei“ din 1883 amū aflatū, spre cea mai mare a... mândrie națională, că la Ofenbaia se află unū piscū cu numele Pétra-Tutti, la Lupșa-Șasa se află altulū cu numele Suligata și în ținutulū comunelorū Ciōra și Sartoșū pisculū Museratulū, Bellucetulū și Amaranta, apoi că în direcț... vestū-sudicā dela Ofenbaia curge valea Omiassa, carea se v... din susū de Ofenbaia în Arieșū.

(Va urma).

Cibleșanului.

Dela academia română, carea a începutū sesiunea sea generală la 3/15 Martiū a. e., dar din cauza agendelorū înmulțite a prolongit'o preste terminulū îndatinatū și astfelū încă nu o a... cheiatū, urmēzā raportū mai circumstanțialū în Nr. proximū.

JOIA - MARE.

Colo prin munții Topliței și-a iernei grea pustie
 Staū doispredece bieți preoți în tristă pribegie;
 Căci Reghinulū e fumū și scrumū, și-urgia nefrățească
 Jurat'a morți și *popilorū de legea romănescă*.

Flămândi și rupți și degerați, cu sufletulū în oșe,
 Ascunși prin pesceri, stâni pustii și lemne scorburóse,
 Cu barbele până la brâu, cu fețele smolite,
 Eī parū cadavre, din mormântū ici pe pământū eșite.

Cu mórtea 'n față ȃi de ȃi, d'abia trăgendu-și vieța,
 Oftéză, caută 'njosū spre văi, ce-aduce diminéța?
 Căci prin ometurī innotândū, venia câte-o soție
 Cu ceva chrană, mângăierī, ca corbii lui Ilie.

Acum e Postulū Pascilorū; durerea se-și aline,
 Se stringū și eī dumineca, cu toții sē se 'nchine;
 Ba sēptēmāna patimeī, ba eată *Joia-mare*:
 De sântă cina lui Christosū doresce fiă-care.

Colo 'n desișulū de brădetū s'adună toți frătesce,
 Se rógă, cântă pe de rostū și plângū sobornicesce;
 Ghietariulū e biserică, și-a cerulū boltime
 Le chiamă ochiī sufletescī de josū spre înălțime.

Ear braȃii, inchināndu-se, tāmāiă tēmplă, strane,
 Și vuietele vântulū sūntū strune și organe;
 Altarulū e unū trunchiu culcatū, și sfeșnicū sântulū sóre,
 Ce preste aceste liturghii trāmite a sea splendóre.

Dar unde-ī pāne, unde-ī vinū de sânta 'mpărtășire?
 Bucatele li s'au sfârșitū și n'a venitū plinire;
 Decī cu călcāie și cu unghi o funtāniță 'și sapă,
 Și se cuminecă pe rēndū — cu *muschi de bradū și apă*.

Apoi cântāndū de laudă, cu-a păcei sărutare
 Se despărțescū și 'n viezunī se trage fiă-care;
 Ear nóptea spre duminică revinū la Înviere,
 Și Pascile popórelorū au stersū și-a lorū dorere.

Z. Boiu.